

ТЕОРІЯ І ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ І ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Панкова Юлія Євгенівна

Київський національний університет технологій та дизайну

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри приватного та публічного права інституту права та сучасних технологій Оніщук Ю.В.

м. Київ, Україна

Права людини є складним та багатогранним явищем, вплив на формування якого мали різні історичні етапи розвитку людства. Безпосереднім проявом сенсу поняття права, забезпечення людської свободи і незалежності індивіда, у тому числі від влади, та поваги до свободи та гідності інших людей є права людини. Вони є показником цивілізованості суспільства та одиницею виміру розвитку усього суспільства. Адже за допомогою визначених основних правових норм людина долучається до благ суспільства, механізмів влади, законних форм волевиявлення і реалізації власних інтересів. Від рівня забезпеченості суспільних прав залежить ступінь захищеності самої особистості, її життя і здоров'я, недоторканність і безпека.

Метою даної доповіді є дослідження теорії та історії прав людини в Україні та зарубіжних країнах. Конкретно, ми спробуємо відповісти на наступні запитання: як розвивалася теорія ідеї прав людини, теорія трьох поколінь прав людини, які етапи розвитку відбувалися з правами людини в історії українського народу, які основні ознаки прав і свобод людини і громадянина?

Історія ідеї прав людини. Теорія трьох поколінь прав людини

Історія ідеї прав людини бере свої витoki в давнині. Вже в Біблії містяться положення про цінність і недоторканність людського життя, рівності людей. В античних державах і країнах Давнього Сходу обґрунтовувалася рівність людей однаковими природними умовами їхнього походження з Космосу, «неба». І хоча за часів рабовласництва і феодалізму

панувала ідея про права «вільних» людей (Аристотель, Платон та ін.), її розвиток сприяв накопиченню інтелектуального матеріалу для подальшого (буржуазного) стрибка у цьому напрямку — визнання рівності усіх людей перед законом.

Розвиток ідеї про права людини припадає на епоху Відродження і Просвіти. У XVII—XVIII ст. ця ідея відбивається у теорії природного (природженого) права, яка дозволила оцінювати з позицій справедливості діюче в державі позитивне право, проводити його перетворення в напрямку гуманізму і свободи. Г. Гроцій, Дж. Локк, Б. Спіноза, Ж.-Ж. Руссо, П. Монтеस्क'є, Т. Джефферсон, І. Кант, Дж.-Ст. Мілль, І. Бен-там утверджують права особи (на життя, свободу, власність та ін.) як священні імперативи і закладають основи сучасного розуміння прав людини [2]. Кожний народ прийняв участь у розвиток ідеї про права людини, вирішуючи цю проблему в залежності від історичних обставин свого існування.

Ідея прав людини, заснована на теорії природного права, знаходить втілення в нормативних актах держав Європи і світу. Зокрема американська Декларація незалежності 1776 р. висловила фундаментальний принцип, на якому заснована демократична форма правління: «Ми вважаємо самоочевидною істиною, що всі люди створені рівними, що вони наділені Творцем певними невід'ємними правами, серед яких право на життя, свободу та прагнення до щастя». Французька Декларація прав людини і громадянина 26 серпня 1798 р. виклала «природні, невідчужувані і священні права людини»: особиста свобода, власність, безпека і опір гнобленню; необмеженість сфери вияву свободи людини й обмеженість сфери дії державної влади; притягнення до кримінальної відповідальності лише на підставі закону (немає злочину, не вказаного в законі; немає покарання, не вказаного в законі), презумпція невинності, свобода поглядів, думки, слова та преси, яка захищається «погрозою відповідальності за зловживання цією свободою», та ін. Названі документи США і Франції стали свого роду

моделлю (еталоном, зразком) для законодавчого закріплення особистих (громадянських) і політичних прав людини [3].

Процесу розвитку ідеї прав людини властиві кількісні, так і якісні зміни. Кількісні зміни знання про права людини відбуваються в цілому з позицій і в межах того чи іншого поняття права. Якісні зміни ідеї прав людини пов'язані з удосконаленням та переходом від звичного до нового поняття права. Нове поняття права означає всебічний підхід до вивчення, розуміння, тлумачення держави і права, так і вже накопичених теоретичних знань про них. Безумовно, кожне нове розуміння прав є шляход до удосконалення його теорії та покращення життя людини в правовому полі держави. Історія розвитку ідеї про права людини — це насамперед історія нових понять права і тих нових юридичних теорій, які формуються на основі цих понять (юридико-позитивістська, соціологічна, марксистсько-ленінська, сучасна теорія природного права та ін.).

Права людини в історії українського народу. Загальновизнані стандарти у галузі прав людини, які ми маємо на даний час розвитку суспільства є колективним надбанням людства, вони відбивають багатовіковий досвід розвитку суспільства в цілому. Їх узагальнення в теперішній вигляд стало можливим лише у результаті поступового, взаємоприйнятого утвердження демократичних ідеалів, проголошення найвищими цінностями суспільства рівності, вершини закону, свободи, поваги до людського життя. Що стосується внеску України в розвиток права людини, можна виокремити чимало демократичних інститутів і гуманістичних ідей, які народилися або дістали розвиток саме на території сучасної України.

В історії розвитку прав людини в Україні можна виділити такі етапи:

I. Права людини у прадавні часи і в добу феодалізму.

II. «Козацька держава» і права людини.

III. Демократизація державного і суспільного життя у період буржуазних реформ.

IV. Права людини в Україні у ХХ ст. [1].

Ознаки основних прав і свобод людини і громадянина. Основні права людини – гарантована законом міра свободи (можливості) особистості, яка у відповідності з досягнутим рівнем розвитку суспільства здатна забезпечити її існування і розвиток та закріплена в якості міжнародного стандарту як загальна і рівна для всіх людей.

Ознаками основних прав людини є:

1) можливості (свободи) людини діяти певним чином або утриматися від певних дій, спрямовані на задоволення потреб, без яких вона не здатна нормально існувати і розвиватися;

2) можливості, які обумовлені біологічно-соціальною сутністю людини, належать їй від народження і не потребують “дозволу” з боку когонебудь, у тому числі і держави. Це природні, невідчужувані права;

3) можливості, які не обмежені територією держави і не залежать від національної приналежності людини;

4) можливості, які мають правовий характер, оскільки закріплені в правових актах, які утворені в межах держави та на міжнародному рівні[2].

Сучасна типологія прав і свобод досить різноманітна. Але найбільш поширений поділ на позитивні і негативні.

Таким чином, шлях до розвитку прав людини був непростим та проходив безліч складних суспільних явищ, які безпосередньо стали основою для формування прав людини в сучасному їх розумінні. Суспільні відносини інтенсивно змінюються, основна частина цих змін відбулась протягом кінця ХХ – початку ХХІ століття. Такі суспільні зміни не могли не вплинути на царину права та людських прав, що є відображенням суспільства. Свій вклад у розвиток права зробила також Україна, яка пройшла свої чотири етапи розвитку прав людини.

Список використаних джерел:

1. Буткевич В. Г. Права людини в Україні з погляду творення нової правової бази. *Політична думка*. 1993. № 1.
2. Дзьобань О.П., Жданенко С.Б. Права людини і національна безпека: філософсько-правові аспекти взаємозв'язку. *Інформація і право*. 2020. № 2 (33). С. 9–22
3. Крегул Ю. І. Права і свободи людини: [навч. посіб. для студентів вузів] / Крегул Ю. І., Ладиченко В. В., Орленко О. І. К.: Книга, 2004. 288 с.